

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GAZETE KULLANIMI

Y.Doç.Dr. Handan Deveci
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
hanil@anadolu.edu.tr

ÖZET

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencinin içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok ilişkilidir. Bu ders yoluyla öğrencilere ulusal miras, anayasa, haklar bildirgesi, politik süreçler ve yetişkin bir insanın bilmesi gereken temel bilgiler verilerek, iyi vatandaş yetiştirmek amaçlanmaktadır. Evrensel bakış açısından Sosyal Bilgiler, demokraside vatandaşlığa hazırlık olarak algılanmaktadır. Vatandaşlık eğitimi okulda ve okul dışında çeşitli biçimlerde kazanılmaktadır. Okul dışı kaynaklardan özellikle gazeteler bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Gazete, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde günlük olayları işlerken kullanabileceği güncel bir bilgi kaynağıdır. Bu çalışmada da önce Sosyal Bilgiler dersinde güncel olayların öğretiminde gazete kullanımı üzerinde durulmuş, daha sonra gazete kullanımında öğrenme-öğretme süreci betimlenerek, Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin örnekler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Güncel Olay, Gazete

ABSTRACT

Social Studies course is related to society which students takes part in. In this course basic information such as national heritage, constitution, bill of rights, political process is given to students for the aim of training a good citizen. From international perspective Social Studies is perceived as a preparation for citizenship in democracy. Citizenship education is acquired at school and out of school in different ways. Among out of school resources especially newspapers play an important role in this process. Newspaper is a current resource that teacher can use when treating of current events in Social Studies. In this study first use of newspaper for teaching current events in Social Studies is mentioned, then learning-teaching process in using newspaper is described, examples about use of newspaper in Social Studies are presented.

Key Words: Social Studies, Current Event, Newspaper

GİRİŞ

Günümüzde, eğitimin bilgi aktarması görüşü giderek geçerliliğini yitirmiş; bunun yerine, gelişen, değişen topluma kolayca uyum gösterebilen, hızlı ve akılcı kararlar verebilen, birbirleriyle ve çevreleriyle etkili iletişim kurabilen bireyler yetiştirilmesi görüşü benimsenmeye başlamıştır. Bireylere iyi birer vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırıp onları milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmeyi amaçlamış olan sekiz yıllık zorunlu ilköğretim basamağının her öğrenciye bu özellikleri kazandırmış olması beklenmektedir.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre, çocukların yaklaşık olarak on iki yaşından sonra yetişkin kişiliği biçimlenmeye başlamakta, ilköğretim okulu tamamlandığında ise kişiliğin baskın özellikleri gelişmektedir. Bu nedenle, demokratik topluma etkili katılımı sağlamak için ilköğretim okulu döneminden yararlanarak çocukların çeşitli tutumları, kişilik özelliklerini, değer sistemlerini ve davranış kalıplarını kazanmaları sağlanmalıdır (Kaltsounis, 1987). Toplumun ve bireyin gereksinimlerine yanıt verecek insangücünü yetiştirmek ilköğretim programlarında yer alan, dördüncü ve beşinci sınıflarda okutulmakta olan ve bugün altıncı ve yedinci sınıflara da konmuş olan Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçları arasındadır.

Sosyal Bilgiler dersinin genel odağı insan davranışıdır. Sosyal Bilgilerin tüm bileşenleri geçmişte ve günümüzde bireylerin birbirleriyle ve çevreleriyle nasıl etkileşimde bulunduğu ve hangi yollarla örgütlenip, yönetildiğiyle ilgilenmektedir (Welton-Mallan, 1999). Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için sosyal bilimler ve insan bilimlerinin bütünleştirilmesi çalışmasıdır. Geçtiğimiz yüzyıl boyunca Sosyal Bilgilerin tanımı, konu alanı bilgisini artırmaktan daha çok çocuk ve gençlerin anlamlı bilgiyi nasıl yapılandırdıkları yönünde bir değişme eğilimi içindedir. Sosyal Bilgilerle ilgili eğitimciler, her zaman yeni kuşaklara demokratik geleceğin öğretimini önemini vurgulamakta ve Sosyal Bilgiler eğitiminin, öğrencinin sosyal dünyayı anlayacağı ve bu dünyanın bir vatandaşı olarak katılacağı etkin bir süreç olması gerektiğini savunmaktadır (Sunal ve Haas, 2002).

Gerçekten de ilköğretimdeki Sosyal Bilgiler dersi çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu derste çocuk, özellikle içinde yaşadığı yakın ve uzak çevresini, geçmiş, bugünü ve geleceği ile yakından tanıma olanağı bulur. Bu dersin, toplumun ideallerini çocuğa kazandırmakla yükümlü olduğunu

söylemek yanlış olmaz. Bu derste çocuk, toplumsal sorunlarla karşı karşıya bırakılır ve kendisinin toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanır (Sözer, 1998).

İlköğretim programının en temel derslerinden biri olan Sosyal Bilgiler, amaçlarını öteki uluslardan ve dünyadaki insanlarla yakından ilişkili olan demokratik bir toplumda vatandaşlığın doğasından alır. Sosyal Bilgiler eğitimsel amaçlar için sosyal bilimlerin sadeleştirilmiş biçimidir (Martorella, 1998). Sosyal Bilgiler; kültürel miras, geçmiş, bugün ve geleceğe ilişkin sosyal, politik, ekonomik yönleriyle insan etkinlikleri, sosyal problemler, eleştiriye yönelik düşünme, değer verme gibi konular üzerine odaklanmıştır (Michaelis ve Garcia, 1996). İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, mutlu ve rahat yaşamasını, kendini gizilgüçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler Sosyal Bilgilerin kapsamı içine girebilir. Sosyal Bilgiler bir bakıma tüm Sosyal Bilimlerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir (Sönmez, 1994).

Sosyal Bilgiler dersiyle öğrencilerde gelişecek amaçlar dört kümede açıklanmaktadır Kısakürek (1987):

- Sosyal Bilgiler derslerinde çocuğun düşünme yeteneği gelişir.
- Sosyal Bilgiler öğretimiyle çocuğun insanlarla olan ilişkileri gelişir; böylece, çocuklar işbirliği içinde çalışabilen, açık görüşlü, hoşgörülü, kendine güvenen, yaratıcı bireyler olarak yetişir.
- Sosyal Bilgiler derslerinde çocuklara temel yurttaşlık hak ve sorumlulukları kavratılır; anayasanın ve öteki yasaların öngördüğü davranış biçimleri benimsetilir.
- Çocuklara ekonomik bir bakış açısı kazandırılır. Toplumun ekonomik işleyişi, ülke kaynaklarının önemi ve korunması, çevreyi koruma, iş ve meslekleri tanıma, gereksinimleri sıralama gibi özellikleri kazanma Sosyal Bilgiler derslerinde gerçekleştirilmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin yukarıdaki amaçları incelendiğinde, dersin yaşama dönük bir ders olduğu söylenebilir. Bu derste yakından uzağa doğru aile, okul, toplum, bölge, ülke, dünya konuları işlendiğinden öğrencilerin sürekli olarak güncel konuları izlemesi, bu konularla ilgilenmesi, Sosyal Bilgiler dersiyle güncel olaylar arasında ilişki kurması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin yaşayarak öğrenmeleri için çeşitli toplumsal kaynaklardan yararlanılabilir. Güncel olaylar Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilir toplumsal kaynaklar arasında yer almaktadır. (Erden, ?).

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GÜNCEL OLAYLAR

Dewey'in de belirttiği gibi kontrol altında olan bir çoğunluk yerine eleştiri yapabilen insanlar yetiştirmek için varolan en iyi silah eğitimidir. Demokrasi, eğitimden memur, yönetici ve sanayici yetiştirmekten daha fazlasını beklemektedir. Öğrencilerin sivil haklarını kazanmak, savaşları durdurmak, değişim için uğraşan vatandaş gruplarına katılmalarını sağlamak için güncel olaylarla ilgilenmesi bir zorunluluktur (Libressco, 2003).

Güncel olaylar, bireyin yakın çevresinde gelişen, birey ve toplum için önemli ve yeni olaylar olarak tanımlanabilir (Erden, ?). Güncel olaylar toplumsal kaynakların bir biçimidir. Güncel olayların öğretimde kullanılmasının yararlarını şöyle açıklamak olanaklıdır (Kaltsounis, 1987):

Güncel olaylar;

- öğrenme ortamının ilgi çekici olmasını sağlar,
- konuyu örneklendirerek öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırır,
- vatandaşlık bilgi ve becerilerini geliştirir,
- sosyal eylemlere katılma olanağı sağlar,
- anlamlı konular için kaynak oluşturur,
- güncellenmiş materyal içeren çalışma kaynakları oluşturur,
- öğrencilerin gerçekler ile görüşler arasındaki farkı anlamasına olanak sağlar,
- öğrencilerin bir vatandaş olarak yaşadığı dünya hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar.

Ayrıca, güncel olaylar öğrencilerin okul içi ve okul dışı yaşam; geçmiş ve gelecek arasında bağ kurmasını sağlayan anlamlı bir köprü görevi görür. Güncel olaylar, öğrencilerin, Sosyal Bilgiler ünitelerinde öğrenmesi gereken kavram ve genellemeleri öğrenmesini sağlar. Böylece öğrenci geçmişteki gelişmeleri değerlendirir, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurarak gelecek için projeler geliştirebilir. (Michaelis ve Garcia, 1996).

Sosyal Bilgiler dersinde güncel olayların öğretiminde pek çok teknik bulunmakla birlikte günlük gazetelerin kullanılması amaçlara ulaşmada yararlı bir tekniktir. İlgili ünitelerde gazete, öğrenme için önemli bir kaynaktır (Paykoç, 1987).

SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE GAZETE

Okulda öğretim yalnızca derslerle değil, dersler dışında da yaparak ve yaşayarak yürütülecek birçok eğitsel etkinliklerin yürütülmesiyle desteklenir. Böylece öğrencilerin konuşma, yazma, bilgi toplama, insan ilişkileri ve iletişim becerileri edinmeleri sağlandığı gibi, milli ve insanı duyguların gelişmesine de yardımcı olunmuş olur. Öğrencilerin geleceğin etkin birer vatandaşı, toplumun başarılı birer üyesi olabilmeleri için sosyal etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır. Öğretmenler öğrencilerin birlikte çalışma, demokratik düşünme, problem çözme, karar verme gibi Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarına uygun davranış geliştirmelerine yardımcı olmalıdır (Demirtaş ve Barth, 1997). Bu davranışları geliştirmek için de günlük gazeteler iyi birer kaynaktır.

Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sırasında gazetelerden yararlanarak öğrenciler sosyal dünya ile ilgili ilginç problemlerle karşı karşıya getirilir. Gazeteler, öğrencilerin gözlem yapmaları, soru sormaları, bilgiyi araştırarak, gözlemlerdeki, olaylardaki düşünceleri açıklamaları, görüşlerini tartışarak, kendilerini geliştirip değiştirmeleri için ortam sağlamaktadır. Öğrenciler, gazetelerden yararlanılarak işlenen bir Sosyal Bilgiler dersi yoluyla, kendi sosyal dünyalarındaki anlayışları yapılandırdıkları gibi düşünme becerilerini ve tüm okul programından elde ettikleri bilgileri bütünleştirip, bunlardan sonuç çıkarırlar ve sunulan problemleri çözmek için araştırma yapmaya başlarlar (Sunal ve Haas, 2002).

Gazete, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde günlük olayları işlerken kullanabileceği güncel bir bilgi kaynağıdır. ABD’de ders kitabı yayıncıları 11 Eylül terörist saldırıları ile ilgili bilgileri Sosyal Bilgiler ders kitaplarının yeni baskılarına eklemeye çalışmışlardır. Ancak öğrencilerin de haber kaynağı olan günlük gazetelere yönelen milyonlarca Amerikalı, ülkeyi sarsan bu olaylarla ilgili olarak daha çok bilgi edinme yoluna gitmişlerdir. Gazeteler günümüzde her zamankinden daha çok geleneksel ders kitaplarından elde edilen bilgileri pekiştirip tamamlamakta, öğrencilerin Sosyal Bilgiler programı kapsamındaki kavram ve genellemeleri öğrenebilecekleri canlı ders kitapları olarak hizmet vermektedir. Sosyal Bilgiler dersinde gazetelere yer vermek, öğrencilerin okumalarını, eleştirel düşüncelerini ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Street, 2002).

Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımı yoluyla Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarına da önemli ölçüde ulaşılmış olur. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla gazete okumaya, gazetede ki haberleri izlemeye, haberlerle ilgili konularda düşünce üretip yorum yapmaya alışan öğrenciler, daha sonraki yaşantılarında da bu alışkanlıklarını sürdürürler. Türkiye’de 1997 yılında sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasına ilişkin yasanın yürürlüğe girmesiyle, her Türk çocuğunun sekiz yıllık ilköğretimden geçmesi zorunlu duruma gelmiştir. Sosyal Bilgiler de ilköğretim programında yer alan zorunlu bir ders olduğundan toplumu oluşturan her bireyin Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklara sahip olması, bir başka deyişle, iyi bir vatandaş olarak yetişmesi beklenmektedir. Sosyal Bilgiler dersini işlerken sınıfında gazeteye yer veren, dersin konularını gazetelerdeki günlük haberlerle ilişkilendiren bir öğretmen toplumsal olaylara karşı duyarlı, sorumlu, içinde yaşadığı yakın ve uzak toplumsal çevresini tanıyan bireyler yetiştirmiş olur.

Son yıllarda çeşitli öğretim basamaklarında her sınıf düzeyinde bir öğretim aracı olarak kitle iletişim araçlarının kullanımında önemli bir artış görülmüştür. “Eğitimde Gazeteler” (NIE) olarak bilinen yayıncıların araştırma sonuçlarına göre kitle iletişim araçlarından en yaygın olarak kullanılan gazetelerdir (Aix, 2004). Gazeteler güncel ve öğrencilerin kolayca ulaşabileceği ucuz kaynaklar olarak görülmektedir. Bu nedenle gazeteler okulöncesi dönemden yetişkinliğe dek, her düzeyde yazma, matematik, tarih, ekonomi, dil, özel eğitim, ikinci dil vb. farklı alanlarda ders kitabı ve kaynak olarak kullanılabilen (www.press-enterprise.com., 2004) ve çoğu zaman Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenlere, öğretim sırasında yararlanabilecekleri sayısız okuma materyali de sunmaktadır. Öğretmenler bu materyalleri derslerinde toplum, demokrasi, nüfus, kentleşme, trafik, ekonomi, doğal felaketler ve çevre sorunları gibi konuları işlerken kullanabilir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002).

Sosyal Bilgiler dersinin güncel olaylarla ilişkilendirilmesi ve okullarda gazete kullanımının desteklenmesine yönelik olarak yurt dışında da önemli çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin ABD’de Eğitim Servisleri her yıl güncel olaylarla ilgili yarışlar (Current Events Rally) düzenlemektedir. 5.; 6.; 7. ve 8.; 9. ve 12. sınıflar arasında olmak üzere dört ayrı basamakta düzenlenen yarışlarda görev alan öğretmenler, katılan okullar arasından dereceye girenleri seçer ve kazanan öğrencilere ödüller verilir (Baton, 2004). Yurt dışında düzenlenen bu yarışmalar, öğrencilerin güncel olayları izlemesinin ne denli önemli olduğunu gösteren çarpıcı örneklerdir.

Yine ABD’de, gazetelerin güncel olayların öğretimine katkısını artırmak amacıyla, okullarda gazete kullanımının yaygınlaştırılmasına ilişkin olarak, “Eğitimde Gazete” (Newspaper in Education) adı verilen uluslararası bir program başlatılmıştır. 1955 yılında başlayan programın amacı öğrencilerin okuma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Bu program kapsamında, öğrencilere doğrudan gazete dağıtımı yoluna gidilmektedir (www.press-enterprise.com., 2004).

Günümüzde NIE’ye Birleşik Devletler ve Kanada’dan yaklaşık 600 gazetenin katılımı sağlanmakta, program her yıl üç milyon öğrenci, doksan bin öğretmen ve on altı bin okulda uygulanmaktadır. NIE Programından önce gazeteler yalnızca ilköğretim ikinci basamakta Sosyal Bilgiler öğretmenlerince iki haftalık ünite için ya da Cuma günleri düzenlenen güncel olay toplantılarında kullanılmakta iken; şimdi gazeteler okul yılı süresince programın her alanında kullanılmaktadır. (Aix, 2004).

Yukarıda da açıklandığı gibi ABD okullarında öğretim materyali olarak gazetelerin kullanımı oldukça yaygındır. Türk okullarında da 1340’lı yıllarda öğretimde gazeteden yararlanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Daha önce de Ali Suavi, okullarda gazetenin kullanılmasına denemeler yapmıştır (Erdoğan, 1999). Türk okullarında öğretimde gazetelerden yararlanmanın eski bir uygulama olmasına karşın, bugün Sosyal Bilgiler dersinde gazetelerden yeterince yararlanılmadığı söylenebilir.

GAZETE KULLANIMINDA ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

Gazeteler öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine olan ilgilerini artırarak, onların eleştirel okuyucu, bilgili vatandaş, ve değişen dünyaya katkı sağlayan birer üye olarak hazırlanmasına yardımcı olur (Street, 2002). Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanarak etkili bir öğrenme-öğretme ortamının oluşturulabilmesi için dikkat edilmesi gereken kimi noktaları şöyle sıralamak olanaklıdır (Paykoç, 1987):

- Gazetelerin genel düzeni, belli bölümlerin amaçları, belli bilgilerin nerede bulunabileceği
- Haberlerin genel niteliği (ön sayfada ve iç sayfada olma durumu)
- Başlıkların amacı ve kullanılması
- Gazetede şekiller, resimler, haritalar, fotoğraflar, şemalar, grafikler, karikatürler
- Başyazı ve işlevi
- Gazetelerin nasıl okunacağı

Gerçek dünyayı insanların önüne getiren güncel bir kaynak olan gazete, eğitimsel, çok yönlü ve dinamik bir öğrenme aracıdır. Sosyal Bilgiler öğretimini gazete ile desteklemenin öğrenme-öğretme sürecine birçok katkısı vardır. Bunun yanında, ayrıca, sınıf içinde gazete kullanımını gerekli kılan nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir (www.mcall.com, 2004):

Gazeteler;

- öğrencilerin kelime bilgisini geliştirir,
- tüm yetenek ve yaşlardaki çocuklar için farklı konularda değerli güncel bilgi sağlar,
- temel beceriler ve yaşam becerileri için birincil ve destek kaynak olarak kullanılabilir,
- güncel ders kitaplarından daha az pahalıdır,
- ders kitaplarından farklı olarak kesilebilir, yapılandırılabilir, katlanabilir ve işaretlenebilir,
- gerçek dünya konularını içerdiğinden güdüleyicidir,
- öğrencilere öğrendiklerini dünyada olup bitenlerle ilişkilendirmelerine yardım ederek, sınıftaki kuram ve gerçek arasında bağlantı sağlar,
- öğrencilerin derslerine anlam katarak her öğrencinin ilgi duyabileceği oranda ve geniş ölçüde konu çeşitliliğine olanak verir.

21. yüzyılda ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin geniş görüşlü, bilinçli vatandaşlar olarak günlük olaylara ilişkin kendilerini bilgilendirme konusunda model olmaları bir zorunluluktur. İlköğretim öğretmenleri siyasal konularla ilgili çok çeşitli kaynaklardan bilgi edinmeli, okudukları gazete ve dergilerle ilgili yorumlar yapmalı; yerel, ulusal ve evrensel düzeyde neler olup bittiğine ilişkin tartışma gruplarına katılmalı, görüşlerini biçimlendiren kaynaklara atıfta bulunmalıdır. İlköğretim öğretmeni etkin, ilgili vatandaş olarak örnek olmak ve uygulamalı çalışmak için, sınıf ortamını, öğrencilerin bilgiyi kazanıp değerlendirebilecekleri ve bilgi üzerine davranış geliştirebilecekleri bir yer durumuna getirmelidir (Libresco, 2003).

Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanarak öğretim uygulamalarını gerçekleştiren öğretmenin dikkat etmesi gereken kimi davranışlar şunlardır:

- Sınıfa gazete alımı konusunda öğrencileri yüreklendirir.

- Dersleri gazetelerdeki haberlerle ilişkilendirerek yürütür.
- Öğrencilerin gazete haberlerini anlamasını, yorumlamasını sağlayacak ortamlar düzenler.
- Öğrencilerden haberleri geçmişle ilişkilendirmelerini ve haberlerle ilgili geleceğe dönük kestirimlerde bulunmalarını ister.
- Öğrencilerin olaylara bakış açılarını genişletmek için öğrencileri birbirleriyle iletişim kurmaya özendirir.
- Gazete kullanımını konusunda öğrenciye model olur; öğrenmeye rehberlik eder.

Gazete ile öğretimde öğretmenin temel işlevi öğrencileri yönlendirmektir. Öğretmen geleneksel öğretimde alıştığı ve yıllardır sürdürdüğü sınıfta disiplin sağlayıcılık, bilgi dağıtıcılık vb. rollerinden sıyrılarak öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir yardımcı, dost ya da herhangi bir gereksinme anında kendisine başvurulabilecek bir danışman gibi görünür (Yaşar, 1998). Bir başka deyişle öğretmen, etkin bir bilgi taşıyıcı ve aktarıcı değildir. Öğretmen öğrencilerin sınıfa getirdiği bilgileri tartışıp kendi zihinlerinde yapılandırmalarına yardımcı olur. Buna göre öğretmen her hafta kendi elindeki yıllık ya da dönemlik programa göre işlenecek konular için öğrencilerin yapmaları gereken etkinlikleri açıklar. Örneğin, Sosyal Bilgiler dersinde yakın çevrenin tanınması konusu işlenirken öğretmen öğrencilerden bu konuyla ilgili gazetelerden yararlanarak çevrede gözlenen sorunları, gelişmeleri taramaları ve elde ettikleri bilgileri rapor etmelerini isteyebilir. Konu derste işlenirken de her öğrenci kendi derlediği bilgileri sınıfa sunar. Sunular sırasında öğretmen, tüm öğrencilerin derse katılımını sağlayarak etkili bir sınıf ortamının oluşturulmasına yardımcı olur (Erdoğan, 1999).

Araştırmalar, öğrencilerin gazete okumaya başarı testleri çözmekten daha çok eğilimli olduklarını göstermektedir. Okulda gazete okuyan çocuklar, ileride, yetişkin olduklarında da bu alışkanlıklarına devam ederler. Kimi araştırmalara göre, sınıfta ulusal konulara dikkat çekildiğinde, öğrencilerin okul dışında da bu konulara olan ilgileri artmaktadır. Çocuklar ders sırasında konularıyla ilgili haber makalelerini seçerek okur ve bugünün olayları ile geçmişteki benzer olayları karşılaştırarak düşünme, sorgulama becerilerini geliştirirler (<http://www.hslida.org>, 2004). Sosyal Bilgiler dersinde değişik gazetelerden sağlanan farklı haberlerden yararlanılarak öğrencilere değişik görüş açıları kazandırılabilir.

Yaşamla iç içe bir ders olan Sosyal Bilgiler dersinde konuları gazetelerdeki haberlerle destekleyen bir öğretmen öğrencilere de birçok katkı sağlamış olur. Bu katkılar şöyle sıralanabilir (Nas, 2000):

Öğrenci;

- yaşamla bağımlı güçlendirir,
- güncel olayları izleme, gazete okuma isteği, alışkanlığı kazanır,
- eleştirel düşünme gücünü geliştirir,
- önemli ve önemsiz olayları birbirinden ayırabilir,
- doğru haberle yanlış haberi ayırabilir,
- güncel olayların günlük yaşamdaki etkilerini gözlemler,
- güncel olayların gelecekte yaşamı nasıl etkileyeceğini kestirebilir,
- okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerini geliştirir.

Her gün bir öğrenciye gazete aldırma ya da sınıfta fon oluşturma gibi çeşitli yollarla kaynak oluşturarak sınıfa gazete alınabilir. Sınıfa her gün aynı gazeteyi almak yerine değişik gazetelerin alınması öğrencilere farklı bakış açıları sunar ve öğrencilerin kendi görüşlerini kendilerinin geliştirmelerine yardım eder.

Sınıfa alınan gazeteler Sosyal Bilgiler dersinin başında ya da sonunda konuyla ilişkili olarak kullanılabilir. Ayrıca derste gazetelerden yararlanırken tartışma grupları oluşturma, haber defteri/dosyası düzenleme, bülten tahtası hazırlama, haber haritalarından yararlanma gibi çeşitli tekniklerden yararlanılabilir. Örneğin öğretmen, dönemin başında öğrencilere derste gazete kullanımının önemini vurgulayan ve gazetelerden nasıl yararlanılacağına ilişkin açıklamaları içeren bir yönerge dağıtır ve öğrencilere ders kapsamında haber defteri/dosyası hazırlayacaklarını söyler. Buna göre her öğrenci belli konulardaki haberlerle ilgili başlık, yazı ve resimleri toplayarak kendi dosyasında biriktirir. Bu etkinlik sonunda öğretmen en ilginç haberi bulana ya da konularla ilgili en çok haberi toplayana ödül vereceğini açıklayarak öğrencilerin etkinliğe katılma isteklerini artırabilir.

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GAZETE KULLANIMINA İLİŞKİN ÖRNEKLER

Sosyal Bilgiler dersinde gazetelerden etkili bir biçimde yararlanabilmek için öğretmenlerin ders sırasında gazeteleri ne zaman ve nasıl kullanacağını çok iyi bilmesi ve ders planlarını ona göre oluşturması gerekmektedir. Bu nedenle öğretmenler önceden hazırlık yapmalı ve Sosyal Bilgiler dersinde özel amaçlara ulaşmak için gazetelerin kullanılacağı sınıf materyalleri geliştirmelidir.

Eğitimde gazete kullanımına ilişkin yurt dışında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Aşağıda bu amaçla yapılan çalışmalardan kimi örnekler yer verilmiştir (Aix, 2004):

Yeaton ve Braeckel (1986) dördüncü ve altıncı sınıflar için Birleşik Devletler Anayasası ve Haklar Bildirgesi'ni çalışmak için gazete kullanımını gösteren bir dizi örnek ders oluşturmuşlardır. Dersler adım adım süreçleri izler ve gazetenin derste her bir bölümünün nasıl kullanılacağını gösteren örnek sorular içerir. Örnek dersler, öğrencileri anayasanın yazıldığı zamanda tarihsel yolculuğa götürür.

Gazete temeline dayalı olarak başka bir ders de 10. ve 12. sınıflar için Diamond ve Riekes (1981) tarafından geliştirilmiştir. Bu ders hukukla ilişkili sınıf etkinlikleri için gazeteyi temel olarak ele almaktadır. Örnek derslerde hukukla ilgili beş alan için (ceza hukuku, aile hukuku, tüketici hukuku, gayrimenkul hukuku ve bireysel haklar hukuku) gazete bölümlerinin kullanımına yer verilmiştir. Diamond ve Riekes'in örnek bir dersi gazete köşesinde belirtilen bir soruna çözüm bularak eleştirel düşünme becerilerini geliştirmekle ilgilidir. "Sevgili Abby" köşesi buna bir örnektir. Her öğrenci yazdığı soruyu okuduktan sonra öğretmen sınıfı gruplara ayırır, her grup problemi tartışır daha önce sınıfta açıklanan karar verme sürecini izleyerek kimi çözümler belirler. Her grup kararı için nedenleri tüm sınıfa sunduktan sonra problem üzerine genel bir tartışma yapılır ve çeşitli olası çözüm önerileri getirilir.

Tüketici eğitimi için ilköğretim ikinci basamak ve lise öğrencileri için gazete kullanımını sağlayan on bir ders saatini içeren materyaller hazırlanmıştır. Gazete kullanımını gerektiren bu uygulamalı sınıf etkinlikleri öğrencilerin tüketicilikle ilgili terimleri öğrenmelerinde, tüketicilerin sorumluluklarını anlamalarında ve değişik reklam tanıtımlarını fark etmelerinde yardımcı olmaktadır.

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde, yurt dışında Sosyal Bilgiler dersinde değişik sınıf ve konularda gazetelerin kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda da ülkemizde ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi Güzel Yurdumuz Türkiye ünitesinde, ülkemizin geçim kaynakları konusunda bir gazete (Hürriyet, 2004) haberinin derste nasıl kullanılacağına ilişkin kimi stratejiler sunulmaktadır (Street, 2002):

Strateji 1: Düşün/Eşleş/Paylaş

Bölüm 1- Düşün

Öğretmen öğrencilere "AB yolunda tarım nüfusu 25 milyondan 15 milyona inecek" adlı gazete haberinde ele alınan konuyla ilgili olarak, "AB'ne girebilmek için ülkemizin geçim kaynağı olan tarımcılıkla uğraşan nüfusu azaltırsak ortaya çıkabilecek sorunları belirleyerek, bu sorunlara çözüm önerileri getiriniz" sorusunu yöneltir. Öğrenciler tarım nüfusunu azaltmanın Türkiye'de ne gibi sorunlar getirebileceğini ve bu sorunları çözmek için neler yapılması gerektiğini 5-10 dakika süreyle düşünürler ve çiftler halinde tartışmaya başlamadan önce yazılı notlar alırlar. Bu bölümde amaç, öğrencinin, öğretmenin yönelttiği soru ile ilgili düşünceler oluşturabilmesidir. Gazete haberlerinden sınıfta yararlanabilmek için bu stratejiyi uygulayan öğretmen, öğrencilerden farklı yanıt ve düşünceler alabilmek için gazete haberleriyle ilgili açık uçlu sorular sormalıdır.

Bölüm 2-Eşleş

Öğrenciler sınıf içinde birlikte çalışarak, öğretmenin sorusunu tartışıp yanıtlayabilecek bir arkadaş bulur. Öğretmen bu bölümde öğrencilerin çalışma arkadaşlarını kendilerinin seçmesini ister ve yalnızca çalışma arkadaşı bulamayanlara yardımcı olur.

Bölüm 3- Paylaş

Öğrenciler ülkemizin geçim kaynağı olan tarımcılıkla uğraşan nüfusu azaltırsak ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini ve bu sorunları çözmek için neler yapılması gerektiğine ilişkin yazdıkları notları ve düşüncelerini 5-8 dakika içinde arkadaşlarıyla paylaşır. Daha sonra öğrencilerin yanıtlarını ve çözümlerini içeren tüm sınıfın katıldığı bir tartışma yapılır.

Strateji 2: Ağ Oluşturma

Öğrenciler yine "AB yolunda tarım nüfusu 25 milyondan 15 milyona inecek" adlı gazete haberini kim, ne, ne zaman, nasıl sorularının yanıtları çerçevesinde okuyup, arkadaşlarıyla çalışıp, makaleyi analiz ederler ve bir ilişkiler ağı ortaya çıkarmaya çalışırlar. Örneğin; Türkiye'nin geçim kaynakları içinde tarımcılığın yeri nedir?, tarımcılık ne zaman, nerede ve nasıl ortaya çıkmıştır?, AB'ne girebilmek için tarım nüfusunu neden azaltmamız gerekir? sorularının yanıtlarına göre AB ve tarımcılık arasında ilişki kurulmaya çalışılır.

Strateji 3: Eşli Okuma

Tartışma ve etkin okumayı içeren bu stratejiye göre iki öğrenci dönüşümlü olarak birbirlerine “AB yolunda tarım nüfusu 25 milyondan 15 milyona inecek” adlı gazete haberini okurlar. Öğrencilerin eşlerine makaleyi okuma işi bittiğinde iki öğrenci AB’ne girebilmek için tarım nüfusunun azaltılması gereğine ilişkin ne düşündüklerini açıklayıp tartışırlar. Tartışma sonucunda bütün sınıf ilginç buldukları noktaları ve makaleyi nasıl yorumladıklarını sınıfa sunarlar.

Bugün ilköğretim okullarında uygulanmakta olan 1998 yılına ait Sosyal Bilgiler programı ve önümüzdeki yıllarda ülke genelinde uygulamaya geçecek olan, şu an ki taslak Sosyal Bilgiler programı incelendiğinde, hemen hemen tüm Sosyal Bilgiler konularının güncel olaylar ve gazete haberleriyle ilişkilendirilebileceği görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımı yoluyla, dersin günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği, okul ile yaşam arasındaki kopukluğun aşılabileceği ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşeceği söylenebilir.

SONUÇ

İlköğretim okullarında önemli bir yere sahip olan Sosyal Bilgiler dersi birbirine bağımlı bir dünyadaki demokratik toplumda, kültürel farklılıklara sahip vatandaşlar olarak bilgi edinme ve karar verme becerilerini geliştirmeleri için genç insanlara yardım etmeyi amaçlamaktadır. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin amaçları arasında olan düşünme ve karar verme becerilerinin gelişmesi için güncel olaylarla ilgilenmeleri gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenin yeri ve zamanı geldiğinde konuları güncel olaylarla ilişkilendirerek öğrencilerin dünü, bugünü ve geleceği anlamalarına yardımcı olması gerekmektedir. Güncel olayların öğretiminde kullanılan bir teknik olan gazeteler de her düzeydeki öğrencileri geliştirmek için çok yönlü bir araçtır. Kuşkusuz güncel ve ulaşılabilir oluşu gazeteleri geçerli ve okuma yeteneğini geliştirmede kullanılan “gerçek” materyaller durumuna getirmektedir. Bu nedenle, öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde gazetelerden yararlanarak öğrencilerin de katılımını sağlayan öğrenme-öğretme süreçleri düzenlemeli ve öğrencileri toplumsal yaşama hazırlayan ortamlar oluşturmalıdır. Öğrenme-öğretme süreçlerinde gazetelerden etkili ve verimli olarak yararlanılabilmesi için öncelikle öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımının önemine inanması ve yararları konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin olarak çeşitli yeni araştırmaların yapılması konuya ışık tutması açısından son derece yararlı olur.

KAYNAKLAR

- Aiex, N. K. (2004). Using newspaper as effective teaching tools. ERIC Digest Number 10, ERICEDRS, 19880101, İnternette 05.07.2004’te, EBSCO veritabanından (ERIC) alınmıştır: <http://www.web22epnet.com>.
- Baton, R., L. (2004). *Newspapers in education*. İnternette 05.04.2004’te elde edilmiştir. <http://www.2theadvocate.com/education/curevents.html>.
- Demirtaş, A.ve Barth, J. L. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi: öğrenci kılavuzu*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.
- Erden, M. (... ?). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (1999). Bilgi toplumu olmanın gerektirdiği eğitim paradigması. *Bilgi Toplumu*, 1, 93-110.
- Gaining perspective on the world. (2004). İnternette 22.03.2004’te elde edilmiştir. <http://www.hslda.org/does/hshb/49/hshb4922.asp>
- Kaltsounis, T. (1987). *Teaching social studies in the elementary school the basics for citizenship*. New Jersey: Englewood Cliffs.
- Ataç, Y. (10 Ekim 2004). AB yolunda tarım nüfusu 25 milyondan 15 milyona inecek. *Hürriyet* 8.
- Kısakürek, M. A. (1987). Sosyal bilgiler öğretiminin niteliği, kapsamı ve amaçları. B. Özer, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Libresco, A. (2003). Current events matters... for elementary social studies methods students. *The International Social Studies Forum*, 3, (1), 273-276. İnternette 17.11.2003’te, EBSCO veritabanından (Academic Search Premier) alınmıştır: <http://www.ebsco.com>.
- Martorella, P. H. (1998). *Social studies for elementary school children developing young citizens* (Second Edition). New Jersey: PRehtice-Hall.
- Michaelis, J. U. and Garcia J. (1996). *Social studies for children a guide to basic instruction* (Eleventh Edition). Boston: Allyn and Bacon.
- Nas, R. (2000). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Newspaper in education. (2004). İnternette 22.03.2004’te elde edilmiştir. http://www.mcall.com/features/custom/nie/all-nie_whatls.htmlstory.

- Newspaper in education. (2004). İnternetten 22.03.2004'te elde edilmiştir. [http://www. press-enterprisecom/nie/more_about.html](http://www.press-enterprisecom/nie/more_about.html).
- Öztürk, C. ve Ofluoğlu R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Paykoç, F. (1987). Güncel olaylarla belirli gün ve haftaların öğretimi. B. Özer, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayımları.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem yayımları
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Street, C. (2002). Teaching with the newspaper. *Social Studies*. 93 (3), 131-134. İnternetten 05.12.2003' te, EBSCO veritabanından (Academic Search Premier) alınmıştır: <http://www.ebsco.com>.
- Sunal, S. C. and Haas M. E. (2002). *Social studies for the elementary and middle grades a constructivist approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Yaşar, Ş.(1998). Yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme süreci. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, (1-2), 68-75.
- Welton, D. and Mallan, J.T. (1999). *Children and their world: strategies for teaching social studies* (Sixth Edition). New York: Houghton Mifflin Company.